

УДК 355.4:327.8:321.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-18-20>

Тетяна Мадрига

ORCID: 0000-0001-7761-9811

Орест Борецький

ORCID: 0009-0008-1091-2069

СУЧАСНІ ФОРМИ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

У статті проведено всебічний аналіз проявів колабораціоністської діяльності в сучасному контексті, зокрема її впливу на національну безпеку. Розглянуто різноманітні форми колабораціонізму, а саме: політичний, що включає співпрацю з окупаційними режимами у сфері управління та політики; адміністративний, який передбачає взаємодію з окупаційною адміністрацією на рівні державного управління та місцевого самоврядування; військовий, що полягає у підтримці або участі у військових структурах агресора; економічний, який охоплює співпрацю в економічній сфері, зокрема в торговельних і фінансових відносинах з агресором; культурний, що стосується сприяння і пропаганди культурних ідей ворожих режимів; побутовий, що проявляється в підтримці або дружніх стосунках з окупантами в повсякденному житті. Встановлено, що діяльність колаборантів підриває суверенітет, територіальну цілісність, соціально-психологічну стабільність і міжнародну правову систему. З'ясовано, що колабораціонізм створює серйозні загрози національній безпеці, порушуючи державний суверенітет, дестабілізуючи соціально-психологічний клімат суспільства та порушуючи міжнародні норми і права людини. У статті наведено конкретні приклади колабораційної діяльності, форми її прояву та наслідки для національної безпеки. Встановлено, що колабораціонізм може сприяти реалізації агресивних планів зовнішніх сил, загрожувати соціально-психологічному благополуччю громадян і порушувати основоположні права та свободи. Визначено, що колабораціонізм являє собою серйозну загрозу для національної безпеки та суверенітету держави, особливо через його здатність підривати основи державної цілісності та територіальну недоторканість. Результати дослідження можуть бути корисні для державних органів, правозахисних організацій і наукових установ у формуванні ефективних стратегій захисту національної безпеки й забезпечення державного суверенітету. Подальші дослідження можуть зосередитися на аналізі нових форм колабораціонізму та розробці інтегрованих підходів до їх запобігання, що є критично важливим для підтримання стабільності й безпеки держави.

Ключові слова: колабораціонізм, національна безпека, суверенітет, територіальна цілісність.

Вступ. Колабораціонізм, як складне та багатогранне явище, набув нових форм у сучасних умовах збройного конфлікту, що ставить під загрозу суверенітет і територіальну цілісність держав. Варто відзначити, що у зв'язку із вторгнення РФ колабораціонізм став значним викликом для національної безпеки України, що потребує детального наукового аналізу та правової оцінки. Визначення та класифікація сучасних форм колабораціонізму, а також аналіз їхнього впливу на ключові сфери державного життя, такі як оборона, економіка, інформаційна й культурна безпека, є необхідними кроками для протидії розвитку даного явища. Розуміння різноманітних форм колабораціонізму та їхнього впливу на національну безпеку має вирішальне значення для аналізу як історичних, так і сучасних процесів, що, зі свого боку, дає змогу не лише оцінити масштаби та характер співпраці з окупаційними режимами, але й дослідити соціально-психологічні й етичні наслідки таких взаємовідносин.

У сучасних умовах питання колабораціонізму залишається предметом активного наукового обговорення. Аналіз сучасних форм цього явища враховує зміни в політичних реаліях,

соціальних структурах і механізмах взаємодії між державами й неурядовими акторами. Це дослідження передбачає вивчення того, як колабораціонізм проявляється в умовах сучасних конфліктів і як його визначення може варіюватися залежно від політичних і соціальних контекстів. Незважаючи на значну кількість досліджень, спрямованих на вивчення колабораціонізму, існує потреба в більш ґрунтовному аналізі сучасних форм цього явища, що виникли в контексті повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України.

Зокрема, сучасні дослідження зосереджуються на випадках співпраці з окупаційними або агресивними режимами в умовах поточних конфліктів, а також аналізують, як ці форми співпраці впливають на національну безпеку й міжнародні відносини. Тематика статті базується на дослідженнях, які охоплюють дослідження В. О. Шайкан, яка є однією із провідних дослідниць феномену колабораціонізму в Україні, особливо в контексті Другої світової війни. Її наукові праці детально аналізують соціально-політичні, економічні й ідеологічні аспекти колабораціонізму, зокрема на території рейхскомісаріату «Україна» та військової зони. В. О. Шайкан досліджує мотиваційні фактори, що сприяли співпраці з окупаційними режимами, а її праці є важливим внеском у розуміння передумов і наслідків колабораціонізму, що має актуальне значення для сучасних досліджень у цій сфері. Т. С. Батраченко у своєму дослідженні розглядає поняття колабораціонізму в умовах війни та питання кримінальної відповідальності за протиправні дії. К. Янішевська й А. Криско зосереджуються на загальнотеоретичних аспектах і класифікації колабораційної діяльності як кримінально-правового явища, що сприяє чіткому визначенню правових рамок колабораціонізму. О. Джужа, В. Василевич та Д. Тичина досліджують колабораціонізм з позиції кримінології, що дає змогу оцінити його як об'єкт кримінологічного дослідження й розробити стратегії запобігання цьому явищу.

Таким чином, наукові дослідження, що були проведені українськими й зарубіжними вченими, вносять значний вклад у розуміння колабораціонізму як історичного, соціального та правового явища, а також у розробку практичних заходів для забезпечення національної безпеки.

Матеріал і методи дослідження. У дослідженні було застосовано комплекс наукових методів, що забезпечив всебічний аналіз сучасних форм колабораціонізму та їхнього впливу на національну безпеку. До основних методів, використаних у цьому дослідженні, належать: аналіз документів і нормативно-правових актів, що дали змогу вивчити існуючі законодавчі та нормативні основи, які регулюють питання колабораціонізму, а також для виявлення правових дефініцій колабораціонізму. Зокрема, історичний метод дав змогу дослідити еволюцію колабораціонізму в історичному контексті, соціологічний аналіз – вивчити соціально-психологічні аспекти колабораціонізму, компаративний метод був використаний для порівняння різних форм колабораціонізму, кейс-метод – для детального аналізу конкретних випадків колабораціоністської діяльності. Застосування зазначених методів дало змогу провести комплексне дослідження сучасних форм колабораціонізму та його впливу на національну безпеку.

Мета дослідження – провести всебічне дослідження характерних особливостей і різновидів колабораціонізму, визначити вплив на національну безпеку держави, а також здійснити оцінку соціально-політичних і правових наслідків, що виникають унаслідок колабораційної співпраці з окупаційними або агресивними режимами. Для досягнення мети визначено такі завдання: дослідити історичний контекст і сучасні випадки колабораціонізму; провести класифікацію сучасних форм колабораціонізму; визначити вплив колабораційної діяльності на національну безпеку держави.

Результати й обговорення. Сучасні українські історики визначають колабораціонізм як співпрацю окремих представників української нації з окупаційною владою. У цьому контексті колабораціонізм на індивідуальному рівні проявлявся у формі участі в місцевому самоврядуванні й органах правопорядку, які перебували під контролем окупантів під час Другої світової війни або за сучасних умов.

Відомі західноєвропейські й канадські історики, такі як В. Косік та О. Субтельний, стверджують, що співпраця з нацистськими окупантами під час Другої світової війни на території України відбувалася переважно на індивідуальному рівні. Ця співпраця, хоч і давала змогу деяким українцям вижити під час нацистської окупації, однак не мала характеру масової колективної політичної співпраці за наказом Українського уряду чи будь-якої політичної партії.

Професор С. Кульчицький, визначаючи колабораціонізм як стосунки між двома нерівними сторонами, зазначає, що такі стосунки можливі лише за умови згоди обох сторін. Він стверджує, що боротьба українських націоналістів за незалежну й соборну Україну унеможливила колабораціоністські відносини з німецькими окупантами; тільки співпраця на інституційному рівні може бути кваліфікована як колабораціонізм. Згідно з поглядами С. Кульчицького, під час Другої світової війни в Україні не було явного колабораціонізму, а співробітництво на особистому рівні не може розглядатися як зрада.

Аналіз феномену колабораціонізму на території Рейхскомісаріату Україна та в зоні бойових дій під час Другої світової війни є ключовим для розуміння складних соціально-політичних процесів того часу. Дослідження різних форм колабораціонізму та їх впливу на національну безпеку дає змогу встановити основні закономірності й особливості проявів цього явища. На основі ґрунтовного аналізу праць Шайкан В., Шайкан А., Дацько К., Іванюк Н., Батюк А. [1–6] було здійснено систематизацію знань про колабораціонізм, його різновиди та суспільно-політичні наслідки, що дає можливість більш глибоко усвідомити цей феномен та його вплив на розвиток державності й національну безпеку.

Феномен колабораціонізму в Україні став можливим через адаптацію населення до екстремальних умов війни й окупації. Політичні та соціально-економічні процеси, що мали місце на українській території в умовах зміни державних утворень напередодні й під час війни, каталізували різноманітні прояви колабораціонізму. Це явище стало результатом необхідності виживання й адаптації до умов окупаційного режиму, що підкреслює складність і багатогранність процесів, які мали місце в цей період [7].

Терміни «колаборант», «колабораціонізм» і «колабораціоніст» походять від латинського слова *collaborare*, що означає «співпраця». У позитивному значенні колаборація розуміється як спільна діяльність або співробітництво, тоді як у негативному контексті вона асоціюється зі зрадницькою співпрацею з ворогом.

Термін «колабораціонізм» (франц. *collaboration* – «співробітництво») часто використовується в історичній та політичній літературі для позначення добровільної співпраці, на відміну від вимушеної, певних груп або прошарків населення окупованих територій з окупаційною владою. У сучасному розумінні колабораціонізм є складним соціально-психологічним та етичним феноменом, який передбачає різні форми державної зради, зокрема співпрацю населення з окупаційною владою, її представниками або державою-агресором у таких сферах, як військова, економічна, політична, інформаційна тощо.

Колабораційна діяльність спрямована на завдання значної шкоди державному суверенітету, територіальній цілісності й національній безпеці країни. Проведений аналіз дає змогу виділити ключові риси й загальні ознаки колабораціонізму, які представлені в таблиці 1.

Аналіз основних рис і ознак колабораціонізму, представлений у таблиці 1, дає змогу глибше зрозуміти його сутність і складність як соціально-психологічного та політичного явища. Виявлені елементи, такі як суб'єкти колабораційної діяльності, характер завданої шкоди, соціально-психологічні аспекти й наслідки для національної безпеки, підкреслюють, що колабораціонізм є значущою загрозою для суверенітету та територіальної цілісності держави. Таким чином, колабораціонізм є багатограним поняттям, що охоплює різні аспекти співпраці з ворогом, яка має суттєві негативні наслідки для національної безпеки та державного суверенітету.

Таблиця 1

Ключові риси та загальні ознаки колабораціонізму

Аспекти	Основні риси й ознаки колабораціонізму
Суб'єкти колабораційної діяльності	1. «Колаборанти» – громадяни або групи громадян, що співпрацюють з державою-агресором і завдають шкоди державному суверенітету своєї країни 2. Країна-агресор або її представники, з якими відбувається безпосередня співпраця
Характер шкоди	Чітко виражене завдання шкоди державному суверенітету та територіальній цілісності через різноманітні форми колабораційної діяльності
Соціально-психологічний аспект	Колабораціонізм є значним проявом адаптації індивідів і соціальних груп до змінених політичних і соціальних умов, що виникають під час окупації або військових конфліктів. Це явище відображає процеси конформності та пристосування до нових реалій, що суттєво впливають на поведінку осіб, які вважають за потрібне або вимушені співпрацювати з окупаційною владою. Соціально-психологічно колаборація характеризується змінами в системі цінностей і пріоритетів, які відбуваються в умовах стресу, нестабільності й тиску з боку окупантів. Колаборація є механізмом, через який індивіди та групи адаптуються до нових умов, що передбачають зміну політичного курсу та соціальної структури, впливаючи на їхню поведінку й мотивацію
Етичний аспект	Колабораціонізм розглядається як порушення моральних і етичних норм, що має серйозні наслідки для національної єдності та суверенітету держави. Етичний аспект колаборації передбачає аналіз моральних дилем і етичних конфліктів, які постають перед індивідами в умовах окупації. Порушення моральних норм в контексті співпраці з окупантами призводить до підриву національної єдності, оскільки колабораціоністи підтримують інтереси ворожої сили на шкоду своїй країні. Це явище негативно впливає на соціальну згуртованість і підриває основи національного суверенітету, що є критично важливими для стабільності і безпеки держави
Наслідки для національної безпеки	Підрив національної безпеки, створення загрози державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу й іншим національним інтересам держави

Примітки: сформовано автором на основі джерел: [7–10].

Відповідно до положень кримінально-процесуального законодавства, діяльність колабораціоністів спрямована на завдання шкоди суверенітету та територіальній цілісності України, а також її зовнішній і внутрішній безпеці, обороноздатності, економічній та інформаційній сфері. Суб'єктивна сторона цього злочину полягає в усвідомленні винним суспільно небезпечних наслідків своїх дій. Мотиви такої діяльності можуть бути зумовлені особистими інтересами, бажанням помсти або ідеологічними переконаннями [11].

Колабораціонізм як соціально-політичне явище, що передбачає співпрацю з ворогом, є складним феноменом, що охоплює як добровільні, так і примусові форми співпраці в ряді сфер життєдіяльності. Це явище має злочинні ознаки, коли діяльність осіб або груп спрямована на підтримку окупаційного режиму та завдання шкоди національному суверенітету й безпеці країни. Важливо відзначити, що діяльність, яка спрямована суто на виживання без злочинних ознак, не підлягає віднесенню до колабораціонізму. Термін «колабораціонізм» охоплює різні форми взаємодії з окупаційною владою, включно з політичною, адміністративною, військовою, економічною, культурною та побутовою співпрацею. Таблиця 2 класифікує основні типи колабораціонізму відповідно до їхніх характеристик і наводить реальні приклади колабораціонізму на території України в умовах повномасштабного вторгнення РФ, які ілюструють кожен із зазначених типів. Метою цієї класифікації є систематизація знань про різні види колабораціонізму та сприяння більш глибокому розумінню цього феномену в контексті сучасних викликів національної безпеки (див. табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація основних форм колабораціонізму в сучасних умовах

Тип колабораціонізму	Характеристика	Приклад
Примусовий колабораціонізм	Співпраця здійснюється під примусом, без добровільної згоди особи	Мешканець Буринської об'єднаної територіальної громади Сумської області в березні 2022 року, під час окупації російськими військами, погодився надати матеріальні ресурси (воду та сигарети) з метою уникнення перевірки документів і спрощеного проходу через блокпост для виходу на роботу. Суд врахував ці обставини під час винесення вироку
Добровільний колабораціонізм	Добровільна співпраця з окупаційною владою, спрямована на заподіяння шкоди державному суверенітету та територіальній цілісності країни	Військовозобов'язаний старший сержант, який підлягав призову за мобілізацією, після отримання повістки виїхав із Запоріжжя на тимчасово окуповану територію міста Донецька, де добровільно вступив до лав незаконного збройного формування батальйону «Восток», підконтрольного самопроголошеній «Донецькій народній республіці»
Ідеологічний колабораціонізм	Співпраця з окупаційною владою на основі ідеологічних переконань, що призводить до підтримки дій ворога та порушення національного законодавства	Органи досудового розслідування кваліфікували дії осіб, які розміщували на особистих сторінках у соціальних мережах публікації та відеоматеріали з підтримкою окупаційної влади, як злочин за ч. 1 ст. 111-1 КК України
Військовий колабораціонізм	Співпраця з окупаційною владою шляхом служби у збройних формуваннях, правоохоронних органах або надання військової інформації ворогу	Особа, усвідомлюючи незаконність дій, за грошову винагороду вступила до військового формування самопроголошеної «ДНР». Суд призначив покарання у вигляді позбавлення волі відповідно до санкції ч. 2 ст. 2 КК України
Політико-адміністративний колабораціонізм	Співпраця з окупаційною адміністрацією, що передбачає виконання політичних або адміністративних функцій на користь ворога	Екс-мер міста Рубіжне Луганської області Сергій Хортів 16 травня 2023 року був засуджений до 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна за співпрацю з окупаційною владою. Суд також заборонив йому обіймати державні посади
Повсякденний колабораціонізм	Співпраця з окупаційною владою у повсякденному житті, що передбачає виконання інструкцій ворога, допомогу у військових діях або інші дії на користь окупанта	Група осіб виконувала вказівки збройних сил РФ, надаючи допомогу в облаштуванні блокпостів, перевезенні вантажів і забезпеченні паливом військової техніки. Їхні дії були кваліфіковані органами досудового розслідування за ч. 4 ст. 111-1 КК України
Економічний колабораціонізм	Встановлення економічних відносин з окупаційною владою або сприяння економічній діяльності ворога	Співробітник державної установи «Житомирський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», використовуючи своє робоче місце, публічно закликав підтримувати дії держави-агресора, що було кваліфіковано як кримінальне правопорушення за ч. 1 ст. 111-1 КК України
Культурно-духовний колабораціонізм	Пропаганда, культурно-ідеологічна робота з населенням на користь окупаційної влади	Ленінський районний суд Кропивницького визнав колишнього керуючого Кіровоградською єпархією УПЦ МП митрополита Іоасафа та секретаря цієї ж єпархії Романа Кондратюка винними в розпалюванні релігійної ворожнечі та пропаганді на користь окупаційної влади

Примітки: сформовано автором на основі джерел: [12; 13].

Отже, глибоке дослідження форм колабораційної діяльності, включно з політичною, адміністративною, економічною та культурною, показує, що це явище є складним і багатограним. Кожна форма колаборації має свої унікальні характеристики й наслідки, що вимагають детального аналізу для повного розуміння їхнього впливу на національну безпеку та суверенітет. Наведені приклади свідчать про різноманіття мотивів та обставин, що сприяють виникненню колабораціонізму, а також про різні наслідки, з якими стикаються особи, що вдаються до такої співпраці. Розуміння цих типів колабораціонізму має важливе значення для правової оцінки подібних дій і формування ефективної державної політики в умовах збройного конфлікту або окупації [7].

Унаслідок агресії РФ державний суверенітет, територіальна цілісність і незалежність України зазнали серйозних випробувань. Військові дії на сході країни спровокували виникнення колабораційної діяльності, що стало проявом державної зради. Ця ситуація підкреслює необхідність термінового удосконалення кримінального законодавства для чіткого визначення колабораціонізму як окремого виду кримінального правопорушення.

Відповідаючи на ці виклики, українська влада оперативно внесла зміни до Кримінального кодексу України, забезпечивши юридичне покарання за колабораційні дії, спрямовані проти національної безпеки. Це законодавче нововведення спрямоване на боротьбу з особами, які надають допомогу агресорам або співпрацюють з окупаційною адміністрацією на шкоду Україні. Зміни в Кримінальному кодексі України, що були реалізовані згідно з принципами міжнародного гуманітарного права [14], сприяють ефективній правовій реакції на загрози державній та національній безпеці.

15 березня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораціоністську діяльність», який доповнив Кримінальний кодекс статтею 111-1, яка істотно посилила кримінальну відповідальність за злочинну співпрацю з державою-агресором, визначаючи конкретні санкції за колабораціонізм. З моменту її впровадження в Україні активно реалізується кримінальна відповідальність за відповідні правопорушення (див. табл. 3) [12].

Таблиця 3 містить порівняння між чинним покаранням і пропонуваними змінами для різних частин статті 111-1 Кримінального кодексу України, що регулює питання колабораціонізму, а також систематизує інформацію про види порушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, та передбачені за це покарання відповідно до чинного законодавства і пропонувані реформ.

Аналіз, представлений у таблиці 3, демонструє відмінності між чинними та пропонуваними покараннями за різні форми колабораціонізму. Чинні санкції варіюються від позбавлення волі до конфіскації майна, тоді як пропонувані зміни передбачають як посилення покарань, так і можливість застосування альтернативних форм покарання, таких як виправні роботи чи адміністративні стягнення [15].

Колабораціонізм являє собою серйозну загрозу для національної безпеки та суверенітету держави, зокрема через його здатність підривати основи державної цілісності й територіальну недоторканість. Співпраця з агресором, що передбачає допомогу окупаційним адміністраціям, має значні наслідки, які можуть істотно вплинути на стабільність держави.

Колаборанти, співпрацюючи з агресором, сприяють впливу зовнішніх сил на внутрішні справи держави, що веде до дестабілізації її політичної системи та порушення стабільності соціальних і державних інститутів. Це ставить під загрозу не тільки політичну незалежність, але й соціально-економічний розвиток країни. Суспільна небезпечність колабораціонізму полягає в тому, що він може призвести до таких наслідків:

1. Загроза національній безпеці. Колабораціонізм впливає на політику та соціальну структуру країни-жертви, підриваючи її незалежність і суверенітет. Це створює умови для зовнішнього втручання у внутрішні справи держави, що може призвести до порушення її національної безпеки і йагострення суспільно-політичної ситуації.

Таблиця 3

Порівняння чинних і пропонуваніх покарань за різні форми колабораційної діяльності за статтею 111-1 КК України

Частина статті 111-1 КК України	Опис порушення	Чинне покарання	Пропоноване покарання
Ч. 1	Публічне заперечення агресії проти України, підтримка рішень держави-агресора, заклики до співпраці з окупаційною адміністрацією	Позбавлення волі: до 5 років	Адміністративне покарання: штраф від 50 до 100 нмдг, громадські роботи від 20 до 60 годин, адміністративний арешт до 15 діб
Ч. 2	Дії, що передбачають перерахунок грошових коштів на підтримку незаконних збройних формувань, здійснення пропаганди в закладах освіти	Позбавлення волі: від 5 до 8 років, з конфіскацією майна	Виправні роботи: до 1 року, або арешт до 6 місяців, або позбавлення волі до 2 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років
Ч. 3	Співпраця з ворогом у військовій сфері (військова служба у військових частинах нацистів та їх сателітів)	Позбавлення волі: від 8 до 12 років, з конфіскацією майна	Позбавлення волі: від 8 до 12 років, з конфіскацією майна
Ч. 4	Економічна співпраця з окупантами (співпраця в будь-яких галузях економіки)	Позбавлення волі: від 5 до 10 років, з конфіскацією майна	Позбавлення волі: від 5 до 10 років, з конфіскацією майна
Ч. 5	Культурна співпраця з окупантами (сприяння перевазі арійської раси)	Позбавлення волі: від 7 до 12 років, з конфіскацією майна	Позбавлення волі: від 7 до 12 років, з конфіскацією майна
Ч. 6	Побутовий колабораціонізм (дружні стосунки з окупантами)	Позбавлення волі: від 5 до 8 років	Виправні роботи: до 1 року, або арешт до 6 місяців, або позбавлення волі до 2 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років
Ч. 7	Співпраця з ворогом через організацію та підтримку незаконних збройних формувань	Позбавлення волі: від 8 до 12 років, з конфіскацією майна	Позбавлення волі: від 8 до 12 років, з конфіскацією майна
Ч. 8	Кваліфікуючі ознаки для тяжчих форм колабораційної діяльності.	Позбавлення волі: від 10 до 15 років, з конфіскацією майна, можливе довічне позбавлення волі.	Позбавлення волі: від 10 до 15 років, з конфіскацією майна, можливе довічне позбавлення волі

Примітки: сформовано автором на основі джерел: [12; 13; 15].

2. *Скоєння злочинів проти людства.* Колабораціонізм може бути пов'язаний із військовими злочинами, геноцидом та іншими злочинами проти людства. Співпраця з агресором може сприяти реалізації злочинних планів, що має надзвичайно тяжкі наслідки для загального гуманітарного стану.

3. *Збільшення соціальної напруженості.* Колабораціонізм може суттєво підвищити соціальну напруженість у суспільстві, викликаючи відчуття підриву національної гідності та сприяючи розвитку соціальних конфліктів, що може призвести до соціальних розбіжностей і дестабілізації міжетнічних та міжкультурних відносин.

4. *Порушення норм міжнародного права.* Колабораціонізм часто супроводжується порушенням міжнародних правових норм, що регулюють збройні конфлікти і права людини. Такі порушення можуть мати негативні довгострокові наслідки для міжнародного правопорядку й міждержавних відносин.

Загалом колабораціонізм є багатогранним феноменом, який має серйозні наслідки для національної безпеки й державної цілісності, порушуючи як національні, так і міжнародні правові норми. У підсумку колабораціонізм є серйозною загрозою для національної безпеки через свою здатність підривати суверенітет, сприяти тяжким злочинам проти людства та створювати значні соціальні проблеми [10].

Висновки. На основі проведеного дослідження було встановлено, що сучасні форми колабораціонізму виявляють значну різноманітність і складність, що суттєво впливає на національну безпеку держави. Колабораціонізм, проявляючись у політичній, адміністративній, військовій, економічній, культурній і побутовій сферах, має серйозні негативні наслідки для суверенітету, територіальної цілісності та суспільно-політичної стабільності країни. Аналіз показав, що колабораційна діяльність загрожує національній безпеці в кількох важливих аспектах: порушує суверенітет і територіальну цілісність держави, створює загрози для соціально-психологічної стабільності, порушує міжнародні норми і права людини, а також вимагає проведення правових і соціальних реформ. Дослідження підтвердило, що розробка й реалізація комплексних стратегій, спрямованих на зміцнення національної безпеки та боротьбу з колабораціонізмом, є критично важливими для забезпечення стабільності й захисту державних інтересів у сучасних умовах.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що висновки та рекомендації, розроблені автором і запропоновані в цій статті, можуть бути використані для розробки та вдосконалення правових норм у сфері протидії колабораціонізму; покращення соціально-психологічної стійкості суспільства, а також для розробки освітніх програм щодо підвищення обізнаності про загрози колабораціонізму. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на дослідження нових форм колабораціонізму, аналізу впливу колабораційної діяльності на різні соціальні групи, оцінку ефективності існуючих правових і соціальних заходів, вивчення міжнародного досвіду боротьби з колабораційними загрозами, а також розробку нових методів та інструментів для протидії колабораціонізму.

Література:

1. Шайкан В. О. Соціально-політичні та економічні причини виникнення колабораціонізму на теренах рейхскомісаріату «Україна» та військової зони в роки Другої світової війни : монографія / В. О. Шайкан, В. О. Шайкан. Кривий Ріг : «Мінерал» АГН України, 2004. 151 с.
2. Шайкан В. О. «Колабораціонізм на території рейхскомісаріату «Україна» і військової зони в роки Другої світової війни : монографія / В. О. Шайкан. Кривий Ріг : «Мінерал» АГН України, 2005. 466 с.
3. Шайкан В. Ідеологічне підґрунтя колабораціонізму в Україні в роки фашистської окупації. Архіви окупації. 1941–1944. / упоряд. Н. Маковська. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. С. 849–853.
4. Шайкан В. Ідеологічна боротьба в роки Другої світової війни. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. : історичні нариси : у 2 кн. / відп. ред. О. Є. Лисенко. Київ, 2010. 1. С. 659–682. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1063-5/978-966-00-1063-5.pdf> (дата звернення: 28.08.2024).
5. Shaikan A., Shaikan V. Collaborationism and complicity in the history of mankind reflected in scholars and writers works. *Scientific Journal of Polonia University*, 2018, 30 (5), 107–113. URL: <https://doi.org/10.23856/3011> (дата звернення: 28.08.2024).
6. Shaikan V., Datsko K., Ivaniuk N., Batiuk A. Collaborationism and war crimes as phenomena in the information society. 2020. DOI: 10.2991/aebmr.k.200318.015 (дата звернення: 28.08.2024).
7. Shaikan A., Shaikan V. Legal assessment and speculation on the topic of collaborationism in Ukraine. *Digital. SHS Web Conf.*, 2021, vol. 100, 03001. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110003001> (дата звернення: 28.08.2024).

8. Hoffmann S. Collaborationism in France during World War II. *The Journal of Modern History*, 1968, vol. 40, no. 3, pp. 375–395.
9. Reznik O., Andriichenko N., Zvozdetska I., Zarosylo V. Assessing the activities of the police as a part of the national security sector: experience and prospects. *Revista Gênero E Interdisciplinaridade*, vol. 1 (01). 2020. DOI: <https://doi.org/10.51249/gei.v1i01.32> (дата звернення: 28.08.2024).
10. Батраченко Т. С. Колабораційна діяльність в умовах війни: поняття та кримінальна відповідальність за прогипправні дії. 2023. С. 73–97. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-3> (дата звернення: 28.08.2024).
11. Yanishevskaya K., Krysko A. General theoretical aspects and classification of collaborative activity as a criminal-legal phenomenon. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, 2022, vol. 4 (56), pp. 16–19. DOI: 10.20535/2308-5053.2022.4(56).269622 (дата звернення: 28.08.2024).
12. Dzhuzha O., Vasylevych V., Tychyna D. Collaborationism as an object of criminological research. *Naukovij visnik Nacional'noi akademii vnutrišnih sprav*, 2023, vol. 28. DOI: 10.56215/naia-herald/1.2023.33 (дата звернення: 28.08.2024).
13. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року (редакція від 05.10.2023). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text> (дата звернення: 28.08.2024).
14. Bondarenko O., Reznik O., Utkina M. Novelization of the Criminal Code of Ukraine during the 2022 Russian invasion. *Journal of International Legal Communication*, 2022, vol. 4 (1), pp. 31–38. DOI: 10.32612/iw.27201643.2022.1 (дата звернення: 28.08.2024).
15. Протидія проявам тероризму та колабораціонізму в умовах війни: стан та перспективи: матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Кропивницький, 24 листопада 2023 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. 106 с.

References:

1. Shaikan, V. O. (2004). Sotsialno-politychni ta ekonomichni prychny vynyknennia kolaboratsionizmu na terenakh reikhskomisariatu “Ukraina” ta viiskovoi zony v roky Druhoi svitovoi viiny [Socio-political and economic reasons for the emergence of collaborationism on the territory of the Reichskommissariat “Ukraine” and the military zone during the Second World War]. *Kryvyi Rih : Mineral AHN Ukrainy*, 151 p. [in Ukrainian].
2. Shaikan, V. O. (2005). Kolaboratsionizm na terytorii reikhskomisariatu “Ukraina” i viiskovoi zony v roky Druhoi svitovoi viiny [Collaborationism on the territory of the Reichskommissariat “Ukraine” and the military zone during the Second World War]. *Kryvyi Rih: Mineral AHN Ukrainy*. 466 p. [in Ukrainian].
3. Shaikan, V. O. (2006). Ideolohichne pidgruntia kolaboratsionizmu v Ukraini v roky fashystskoi okupatsii [Ideological basis of collaborationism in Ukraine during the years of fascist occupation]. *Arkhivy okupatsii. 1941–1944. Kyiv : Vyd. dim “Kyievo-Mohylianska akademiia”*, pp. 849–853 [in Ukrainian].
4. Shaikan, V. O. (2010). Ideolohichna borotba v roky Druhoi svitovoi viiny [Ideological struggle during the Second World War]. *Ukraina v Druhii svitovii viini: pohliad z XXI st.: istorychni narysy : u 2 kn. / vidp. red. O.Ye. Lysenko. Kyiv, vol. 1, pp. 659–682. Retrieved from: <http://history.org.ua/LibriaUA/978-966-00-1063-5/978-966-00-1063-5.pdf> [in Ukrainian].*
5. Shaikan, A., & Shaikan, V. (2018). Collaborationism and complicity in the history of mankind reflected in scholars and writers works. *Scientific Journal of Polonia University*, 30 (5), 107–113. DOI: <https://doi.org/10.23856/3011> [in English].
6. Shaikan, V., Datsko, K., Ivaniuk, N., & Batiuk, A. (2020). Collaborationism and war crimes as phenomena in the information society. DOI: 10.2991/aebmr.k.200318.015 [in English].
7. Shaikan, A., & Shaikan, V. (2021). Legal assessment and speculation on the topic of collaborationism in Ukraine. *Digital. SHS Web Conf.*, 2021, vol. 100, 03001. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110003001> [in English].
8. Hoffmann, S. (1968). Collaborationism in France during World War II. *The Journal of Modern History*, vol. 40, no. 3. Pp. 375–395 [in English].
9. Reznik O., Andriichenko N., Zvozdetska I., & Zarosylo V. (2020). Assessing the activities of the police as a part of the national security sector: experience and prospects. *Revista Gênero E Interdisciplinaridade*, 1 (01). DOI: <https://doi.org/10.51249/gei.v1i01.32> [in English].
10. Batrachenko, T.S. (2023). Kolaboratsiina diialnist v umovakh viiny: poniattia ta kryminalna vidpovidalnist za protypravni dii [Collaborative activity in war conditions: concepts and criminal liability for illegal actions], pp. 73–97. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-3> [in Ukrainian].

11. Yanishevskaya, K., & Krysko, A. (2022). General theoretical aspects and classification of collaborative activity as a criminal-legal phenomenon. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, 4 (56), 16–19. DOI: 10.20535/2308-5053.2022.4(56).269622 [in English].
12. Dzhuzha, O., Vasylevych, V., & Tychyna, D. (2023). Collaborationism as an object of criminological research. *Naukovij visnik Nacional'noi akademii vnutrishnih sprav*. 28. DOI: 10.56215/naia-herald/1.2023.33 [in English].
13. Criminal Code of Ukraine No. 2341-III (2001, April). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
14. Bondarenko, O., Reznik, O., & Utkina, M. (2022). Novelization of the Criminal Code of Ukraine during the 2022 Russian invasion. *Journal of International Legal Communication*, 4 (1), 31–38. DOI: 10.32612/uw.27201643.2022.1 [in English].
15. Protydiia proiavam teroryzmu ta kolaboratsionizmu v umovakh viiny: stan ta perspektyvy: materialy Vseukrainskoho kruhloho stolu (m. Kropyvnytskyi, 24 lystopada 2023 roku) (2023). [Countering manifestations of terrorism and collaborationism in conditions of war: status and prospects: materials of the All-Ukrainian Round Table (Kropyvnytskyi, November 24, 2023)]. Donetskyyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kropyvnytskyi, 106 p. [in Ukrainian].

Tetiana Madryha, Orest Boretskiy. Modern forms of collaborationism and their impact on national security

The paper provides a comprehensive analysis of the manifestations of collaborationist activity in the modern context, in particular, its impact on national security. Various forms of collaborationism are considered, in particular: political, which includes cooperation with occupation regimes in the sphere of management and politics; administrative, which involves interaction with the occupation administration at the level of state administration and local self-government; military, which consists in supporting or participating in the military structures of the aggressor; economic, which covers cooperation in the economic sphere, in particular in trade and financial relations with the aggressor; cultural, which includes promoting the cultural ideas of hostile regimes; and domestic, manifested in support or friendly relations with the occupants in everyday life. It was established that the activities of the collaborators undermine sovereignty, territorial integrity, social and psychological stability and the international legal system. It was found that collaborationism poses serious threats to national security, violating state sovereignty, undermining social and psychological peace of society and violating international norms and human rights. The paper provides specific examples of collaborative activities that illustrate various forms and consequences of these activities for national security. It has been established that collaborationism can contribute to the implementation of aggressive plans of external forces, threaten the social and psychological well-being of citizens and violate fundamental rights and freedoms. It was determined that collaborationism represents a serious threat to national security and state sovereignty, especially due to its ability to undermine the foundations of state integrity and territorial integrity. The results of the study can be useful for government bodies, human rights organizations and scientific institutions in the formation of effective strategies for the protection of national security and ensuring state sovereignty. Further research can focus on the analysis of new forms of collaborationism and the development of integrated approaches to their prevention, which is critical for maintaining the stability and security of the state.

Key words: *collaborationism, national security, sovereignty, territorial integrity.*

Відомості про авторів:

Тетяна Мадрига – кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних інститутів та процесів,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.
Орест Борецький – аспірант кафедри політичних інститутів та процесів
факультету історії, політології і міжнародних відносин,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.